

Klein museum voor kleine mensen

Verslag van de maartlezing van de Salon de Muséologie

Kennisoverdracht en creativiteit staan centraal in de Kleine Hermitage, de ‘voorpost’ van de Hermitage aan de Amstel. Roelof Jan Minneboo, die dit ‘kleine museum voor kleine mensen’ vorm zal geven, gaf in maart een lezing over zijn plannen in de Reinwardt Academie te Amsterdam, op uitnodiging van de Salon de Muséologie.

De Amstelhof aan de Amstel in Amsterdam wordt ergens tussen 2007 en 2010 de locatie voor de West-Europese dependance van het Russische Hermitage Museum in Sint-Petersburg. Maar liefst 4.500 vierkante meter expositieruimte komt beschikbaar voor wisselende tentoonstellingen met kunstwerken uit het Russische depot (inhoud: 3 miljoen kunstwerken) en bruiklenen van andere musea. Jaarlijks worden 250 duizend bezoekers verwacht.

Er is een warm contact tussen de Nieuwe Kerk te Amsterdam en de Hermitage aan de Amstel: Ernst Veen, de toekomstige directeur van het nieuwe museum, is initiatiefnemer en voorzitter van de Stichting Hermitage aan de Amstel, én directeur van de Nieuwe Kerk. Het spoor vanaf de Dam naar de overkant van de Amstel kent, via een omweg, als het ware één tussenstation: de Kleine Hermitage, ‘klein museum voor kleine mensen’. Reeds in oktober van dit jaar zal deze ‘voorpost’ het licht zien. De Kleine Hermitage wordt gehuisvest in Neerlandia, een gebouw aan de Nieuwe Herengracht. Neerlandia wordt vanaf mei 2003 grondig verbouwd naar ontwerp van de architecten Hubert-Jan Henket en Wim Crouwel. Er komen zes museumzalen en drie tot vier tentoonstellingen per jaar. **Er zal, net als in het moedermuseum in Sint-Petersburg, een uitgebreid programma voor kinderen en scholieren vanaf vijf jaar worden opgezet.** Maar het museum is evenzeer voor volwassenen bedoeld. Het verwachte aantal bezoekers bedraagt jaarlijks 40 duizend volwassenen en maar liefst 12 duizend kinderen!

Verbonden aan de Nieuwe Kerk is ook Roelof Jan Minneboo, CKV-docent in Amsterdam en onderwijsadviseur. Minneboo heeft de opdracht gekregen om de Kleine Hermitage vorm te geven. Een korte uiteenzetting over zijn project presenteerde hij op 14 maart op uitnodiging van Salon de Muséologie. De Salon is een maandelijks terugkerend initiatief dat sinds 2000 door een aantal museummedewerkers wordt georganiseerd. Tijdens zeer informele bijeenkomsten in het gebouw van de Reinwardt Academie in Amsterdam houden genodigde sprekers een ‘museaal verantwoord’ verhaal, bedoeld voor mensen uit de culturele sector en andere geïnteresseerden. Voor en na de lezing is er gelegenheid elkaar nader te leren kennen, waarbij soms een discussie tussen de aanwezigen ontstaat.

Deskundigen zoals Steven Engelsman (directeur Rijksmuseum voor Volkenkunde), Charlotte van Rappard (Hoofd Inspectie Cultuurbezit), Max Meijer (directeur Museum voor Moderne Kunst Arnhem) en Edwin Jacobs (directeur Museum Jan Coenen) gingen Minneboo voor.

Buitenlandse inspiratie Minneboo is voor zijn opdracht tevergeefs binnen de landsgrenzen op zoek geweest naar inspirerende voorbeelden van museum-educatieve projecten. Dat viel hem niet mee. ‘Het werd me duidelijk dat het in Nederland bijna altijd vrouwen zijn die zich met kunsteducatie bezighouden. Gewoon maar iets leuks doen met kinderen in musea, zonder visie, daar blijft het vaak bij’, sprak de gast het kleine groepje toehoorders toe – schertsend, dat nog wel. ‘Maar de realiteit wijst uit dat er **nieuwe bezoekersgroepen dienen te worden aangeboord, want de groep volwassenen die musea bezoekt bestaat uit recidivisten.** Er is werk aan de winkel!’ Bezoekersaantallen lopen terug en het publiek vergrijsst. Kunsteducatie als marketingmiddel!

Inspirerende voorbeelden van museumeducatie vond hij daarentegen wel in het buitenland, in Denemarken bijvoorbeeld (Statens Museum in Kopenhagen) en in Groot-Brittannië. De collecties die musea aldaar voor kinderen tentoonstellen, bestaan zowel uit kunstvoorwerpen als uit etnografische voorwerpen en blijken van kunstnijverheid. Onder andere in het kader van kinderopvang ontvangt Statens Museum jaarlijks 50 duizend kinderen. Twee begrippen staan in de presentatie van de collecties centraal en vormen ook de kern van de visie van de Kleine Hermitage: kennisoverdracht en creativiteit. Bij de presentaties van kunstvoorwerpen wordt de kunstgeschiedenis losgelaten, zodat er ruimte is voor algemeen historische verbanden, of andere interpretaties. Kinderen moeten de gelegenheid krijgen om op de kunstvoorwerpen te reageren en om ermee te communiceren. Minneboo pleit dan ook voor aparte kindermusea omdat kinderen iets ‘doen’ met wat ze zien, in tegenstelling tot volwassenen. Volwassenen bezoeken weliswaar massaal de Museumnacht, maar keren vervolgens niet naar het museum terug. Kinderen handelen heel anders. Zij bezoeken het museum en nemen vervolgens hun ouders mee terug!

Centraal in het beleid van de Kleine Hermitage staat bovendien het voornemen om kinderen uit alle sociale lagen te bereiken. De situatie in Engeland dient als belangrijk voorbeeld. Daar hanteert de overheid al sinds het aantreden van Tony Blair in 1997 het algemene beleidsvoornemen om op alle fronten uitsluiting van bepaalde achterstandsgroepen te bestrijden via ‘social inclusion’. Britse musea, mede gefinancierd met geldstromen die voortkomen uit het Heritage Lottery Fund, **richten zich op bepaalde groepen (minderheden, werklozen, vroegtijdige schoolverlaters) en vervullen daarmee een grote maatschappelijke rol.** Het concept van ‘social inclusion’ en de sociale taak van musea spreekt Minneboo zeer aan, en ook de Russen zijn ervan gecharmeerd.

Voor de opening in januari 2004 worden al contacten gelegd met basisscholen in Amsterdam en omgeving. Vanaf januari bezoeken dagelijks twee groepen van twaalf kinderen, in samenwerking met scholen, het nieuwe museum. De samenwerking met scholen heeft als voordeel boven het systeem van ‘open inschrijving’ dat alle bevolkingsgroepen aan bod komen en niet alleen kinderen uit bepaalde wijken, of

Net als in het moedermuseum in Sint-Petersburg zal er in de Kleine Hermitage een uitgebreid programma voor kinderen en scholieren vanaf vijf jaar worden opgezet

Er dienen nieuwe bezoekersgroepen te worden aangeboord, want de groep volwassenen die musea bezoekt bestaat uit recidivisten

Britse musea richten zich op bepaalde groepen (minderheden, werklozen, vroegtijdige schoolverlaters) en vervullen daarmee een grote maatschappelijke rol

met een bepaalde achtergrond. Het gevolg is dat doelgroepen eigenlijk niet nader hoeven te worden benoemd. De museumagenda wordt afgestemd op de schoolkalendar. Met de gemeente wordt nog overlegd over de mogelijkheid om kinderen vanuit Amsterdam-Zuidoost gratis met het openbaar vervoer naar het museum te laten reizen.

Kinderen krijgen binnen het museum een actieve rol. Minneboo wil ze de gelegenheid geven om te fröbelen, zich te verkleden, om ze, op welke manier dan ook, te laten communiceren met en over de kunstwerken. Dit alles in een 'warme', alleszins kindvriendelijke entourage. Dus geen grijze en kille museumzalen met harde vloeren, maar vloerbedekking, banken, veelkleurige kamers, en aangepaste voorzieningen voor kinderen. Kennisoverdracht en creativiteit staan centraal. Het is de bedoeling dat in eerste instantie kinderen uit groep 1 van de basisschool worden uitgenodigd en dat de groepen de komende jaren zullen terugkeren, als het ware met het museum meegroeien. Behalve educatieve lessen worden er ook ateliers georganiseerd (door docenten), en zijn er masterclasses (door kunstenaars).

Een gevolg van de
welzijnstaak van musea
is dat tentoonstellingen
weliswaar veel bezoekers
krijgen, maar artistiek
zwaar bekritiseerd
worden

Verhoogde werkdruk Discussie bleef tijdens de presentatie uit. Misschien dat de gemoedelijkheid van de avond kritische weerklank in de weg stond. Achteraf werd nog gezegd dat Minneboo wel erg positief was over het 'social inclusion'-programma, nogal 'rooskleurig' ook. Er wordt in Engeland namelijk ook geklaagd over de sociale functie die musea krijgen toegeschoven, bijvoorbeeld door museummedewerkers. Zij vervullen behalve de traditionele museumtaken (verzamelen, beschrijven en presenteren) ook een maatschappelijke rol, als een soort welzijnswerkers, en worden dientengevolge geconfronteerd met een verhoogde werkdruk. Het zoeken en onderhouden van contacten met bepaalde doelgroepen uit de samenleving vereist specifieke vaardigheden die curatoren en overig museum personeel niet standaard bezitten. Een ander **gevolg van de welzijnstaak van musea** is dat sommige Engelse musea hun verzamelbeleid en presentaties geheel afstemmen op de vraag van bepaalde publieksgroepen, waardoor **tentoonstellingen weliswaar veel bezoekers krijgen, maar artistiek zwaar bekritiseerd worden**. Discussabel is ook of een nadrukkelijk maatschappelijke rol voor musea wel gewenst is.

De proeffase, die in oktober 2003 (waarschijnlijk met werk van Picasso) van start gaat, wordt vol vertrouwen en met spanning tegemoet gezien. Het moedermuseum in Rusland is in ieder geval zeer enthousiast over het plan voor de Kleine Hermitage.

Jack van der Leden is bibliotheekmedewerker bij de Boekmanstichting.

Literatuur

Claartje Bunnink (2000) 'Brits museumbeleid'.

In: Museumvisie, jrg.24, nr.3, 10-14.